

Milica D. Kosorić

ISTRAŽIVANJE PRAISTORIJSKIH HUMKI NA PODRUČJU SREDNJEG PODRINJA

Nekropola sa humkama na lokalitetu Lug, u selu Tegarima (OS Bratunac) otkrivena je 1963. godine, kada je izvršeno rekognosciranje jednoga dela ove teritorije (1). Smeštena je u tegarskom polju, levo od puta Bratunac — Fakovići — Skelane. Na ovome polju, bliže puta, leži sedam humki, od kojih su dve nešto bolje očuvane. Ostale su razvučene i oštećene poljoprivrednim radovima, a jedna je potpuno uništena kopanjem zemlje za ciglu (Pl. I).

U okviru radova na istraživanju praistorijskih nekropola sa humkama na području Podrinja, godine 1973, izvršeni su prvi radovi na nekropoli (2). Tom prilikom istražene su dve humke.

Humke su izgrađene od zemljanog nasipa. Stratigrafija je jednostavna. Ispod humskog sloja, debljine oko 10 cm, nastaje sloj nasipa. U ovome sloju zemlja je rastresita, svetlomrke boje. U gornjem sloju nasipa, odmah ispod humusa, u humci I zapažena je pojava sitnog kamenja, koje je bilo rasuto po površini, i u pojedinim segmetima rasprostiralo se od centra pa do 6. metara. Pojava sitnog kamenja, ispod sloja humusa, zapažena je mestimično i u humci II. U obe humke, sloj nasipa postepeno prelazi u sloj beličaste, tvrde zemlje, u zdravicu (Pl. II a).

HUMKA I

Humka leži na imanju Osmana Zilčića. Dimenzije humke iznose: 14 x 14 m, visina je 0,90 m.

U humci su otkrivena dva groba.

Grob 1. ležao je u segmentu I. Kamena konstrukcija groba pojavila se na dubini od 0,16 m. Osnova groba bila je pravougaonog oblika, izgrađena od krupnijeg i sitnijeg kamenja. Okolo ove osnove podignut je kameni venac, izgrađen od nekoliko redova krupnoga kamenja, čija je visina iznosila oko 0,30 m. (T. I, sl. 1). Dimenzije groba iznose: 2,30 x 0,99 m (Pl. II, b). Dno groba ležalo je na sloju nasipa, na dubini 0,66 m. U grobu su nađeni fragmentovani otisci kostupa, na dubini 0,66 m. U grobu su nađeni fragmentovani ostaci kostura, u zapadnom delu groba, otkriven je fragmentovani bikonični sudčić (T. II, 1) i fragmenat dna i trbuha suda (T. II, 2). Orijentacija groba je I—Z.

Grob 2. ležao je na segmentu III. Kamena konstrukcija otkrivena je na dubini 0,37 m. Na ovoj dubini konstatovana je delimično očuvana pravougaona osnova izgrađena od jednoga sloja kamena (T. III, 1), u čijem je istočnom delu otkrivena fragmentovana urna (T. II,

3). Urna je bila okolo učvršćena kamenjem. Odozgo je bila pokrivena kamenom, na kojem su, prilikom skidanja sa urne, zapaženi tragovi gari (T. I, 2). U urni su nađeni kalcinirani delovi kostiju, koje su bile izmešane sa ugljem i pepelom. Pored urne, otkriven je, kao prilog, fragmentovan bronzani naočarasti privezak (T. II, 4).

HUMKA II

Humka leži na imanju Halilović Nurije i Rizaha. Dimenzije humke iznose 12 x 12 m, visina je 1,20 m.

U humci je otkriven jedan grob. Pored groba, u humci su mestimično nalaženi delovi kostiju u stanju raspadanja, atipični fragmenti praistorijske keramike i sitno kamenje. Na osnovu ovih nalaza možemo pretpostaviti da je u humci bilo i drugih grobova, koji su verovatno, vremenom uništeni.

Grob 1. otkriven je na dubini 0,94 m. Ležao je u segmentu IV. Jednim delom je zalazio u zapadni profil severnog kraka. Grobna konstrukcija, pravougaonog oblika, izgrađena je bila od sitnoga kamenja. Okolo je oivičena vencem od krupnog kamenja. Dimenzije groba iznose: 1,65 x 0,70 m. Dno groba ležalo je na zdravici. U grobu su konstatovani fragmentovani ostaci kostura u stanju potpunog raspadanja. Od priloga, u grobu su nađeni samo atipični fragmenti praistorijske keramike. Orijentacija groba je I—Z (T. III, 2).

Grobovi, u istraženim humkama, dosta su siromašni sa prilozima. Inventar grobova uglavnom čine malobrojni nalazi keramičkog materijala, koji je pretežno u lošem stanju očuvanosti.

U grobu 1, humke I, otkriven je fragmenat dna i trbuha suda, mrkocrvene boje, grube fature. Pored njega nađen je fragmentovan sud, koji po svojim tipološkim svojstvima pripada tipu sudova sa širokim trbuhom i niskom prstenastom nogom. Na trbuhu suda nalaze se bradavičasta ispupčenja. Sud je mrke boje, rađen od nedovoljno prečišćene zemlje. Tipološki uzevši, sud predstavlja varijantu sudova bikoničnog oblika, kakvi su poznati sa područja zapadne Srbije i područja Vojvodine (3).

Oblici ovih sudova pojavljuju se i u grobovima pod humkama na području Pađina—Roćevića (4), i na nekropoli u Podčaušu (5). S obzirom da su ovi oblici sudova karakteristični za period razvijenog bronzanog doba na području Vojvodine i zapadne Srbije (6), a kako sud iz groba 1 predstavlja jednu varijantu tih oblika, to se može hronološki opredeliti u period bronzne C.

Urna iz groba 2, humke I, ima oblik bikoničnog suda, visina oko 20 cm, sa naglašenim trbuhom, na kojem su bradavičasti ukrasi i sa niskom cilindričnom nogom. Sud je imao dve drške, koje su vezivale trbuh s obodom. Mrke boje, dosta dobre fature. Ornamentisan je širokim horizontalnim kanelurama na vratu i vertikalnim kanelurama na ramenu. Sudovi ovoga tipa susreću se u nalazu ostave iz Lovasa i Vukovara, gde su, u odnosu na ostali nađeni materijal ostava, datovani u srednje bronzano doba (7). Tipološki su bliski i primerci sudova nađeni na području zapadne Srbije (8), kao i primerak suda sa nekropole Jezero, koji se, u odnosu na nađene grobne priloge, datuje u pozno bronzano doba (9). Svojim oblikom urna se može vezati za forme

sudova koji se susreću i na nekropoli u Belegišu (10), odnosno za forme sudova konstatovanih u starijoj i mlađoj fazi belegiške grupe (11). Sudeći po obliku i ornamentici, urna ne bi mogla biti mlađa od perioda bronz D.

Naočarasti privezak nađen pored urne nedovoljno je tipičan da bi se mogao koristiti kao pouzdani elemenat za hronološko opredeljenje groba. Bronzani privesci u kojih su spiralni koluti spojeni niskim lukom predstavljaju poznatu vrstu nakita koji se susreću u nalazima ostava i grobova i čija je pojava vezana za široki hronološki raspon. Analogni primerak priveska nalazimo u primerku priveska nađenog u grobu ranog bronzanog doba u Ostojićima (12), zatim u primerku priveska iz ostave u Mesiću, koja je datovana u period Halštata A (13). Identične primerke nalazimo i u grobnom nalazu otkrivenom u Gornjoj Tuzli, koji je datovan u Halštat B/C (14). Na području Glasnica naočarasti privesci sa lukom karakteristični su za fazu III C (15).

Na osnovu tipoloških svojstava keramičkog materijala otkriveni grobovi u humci I mogu se datovati u okviru srednjeg i kasnog bronzanog doba.

Razmatrajući rezultate do kojih se došlo u toku radova na nekropoli u Tegarama, možemo konstatovati da dobijeni podaci pružaju elemente na osnovu kojih možemo govoriti o načinu sahranjivanja na nekropolama u ovoj oblasti Podrinja. Dosadašnji podaci sa obavljenih istraživanja na levoj obali Drine, u oblasti srednjeg Podrinja, bili su vrlo oskudni. Tako je, prilikom radova na istraživanju humke u Bratuncu, konstatovano da je humka uništena od ukopanih srednjovekovnih grobova (16). Humke u Podčaušu kod Bratunca, usled oštećenja, dale su samo osnovne podatke, na temelju kojih se moglo zaključiti da su korišćene u periodu razvijenog bronzanog doba, kao i osnov za pretpostavku da je sahranjivanje bilo skeletno (17).

Stratigrafija istraženih humki u Tegarama je jednostavna ali se unekoliko razlikuje od stratigrafije ustanovljene na humkama koje leže na nekropolama Pađine—Ročević (18), na nekropoli u Podčaušu i na humci u Bratuncu (19). Nasip na ovim humkama izgrađen je od sloja zemlje. Međutim, na humci I, a delimično i na humci II, nekropole Lug, zapažena je pojava rasutog sloja kamenja u gornjem sloju nasipa, koje se protezalo od centra ka periferiji humke.

Pojava nasipanja humki kamenjem, ili slojem kamenja i zemlje, uočena je na nekim istraženim humkama koje leže u oblasti gornjeg Podrinja (20). Na osnovu konstatovanog sloja kamenja, možemo pretpostaviti da su i naše humke, po podignutom nasipu bile prekrivene slojem kamena, koje je vremenom i agrikulturnim radovima velikim delom skinuto.

Grobne konstrukcije na našoj nekropoli izgrađene su od kamena i šljunka i identične su konstatovanim kamenim konstrukcijama na nekropolama u Pađinama — Ročeviću (21). Posebno je značajno što je humka I ove nekropole pružila podatak o primeni skeletnog načina sahranjivanja i sahranjivanja spaljenih ostataka pokojnika.

Konstatovani ostaci od kamenog postolja, koje je bilo izgrađeno od jednog reda kamena, u čijem je jednom delu bila postavljena urna, poklopljena kamenom, predstavlja za sada, u odnosu na izvršena istraživanja humki na levoj obali Drine, na potezu Pađina — Roćeveća, jedan novi podatak. Analogni način sahranjivanja nalazimo na nekropoli u Kozjaku (22). Prema autoru, na nekropoli u Kozjaku, u humci I otkrivena je urna na kamenom postolju, a u humci II ove nekropole nađen je sud poklopljen kamenom (23). Pokrivanje urne kamenjem konstatovano je i u humci VIII, na nekropoli u Belotiću, gde je otkrivena urna na spalištu bila učvršćena i pokrivena kamenjem (24).

Keramički materijal nekropole, mada malobrojan, omogućio je hronološko opredeljenje grobova iz humke I. Prema njegovoj funkciji u grobovima možemo ga izdvojiti na sudove koji su služili kao prilog u grobovima i na sud koji je imao karakter urne, u kojoj su sahranjeni spaljeni ostaci pokojnika.

Na osnovu izloženog možemo zaključiti da nekropola u Tegari-ma pripada krugu nekropola koje leže duž Podrinja, koje predstavlja jednu predeono-geografsku celinu. Dosadašnji podaci sa istraženih nekropola ove oblasti ukazuju na zajedničke elemente u načinu sahranjivanja i zajedničke elemente u materijalnoj kulturi, što svakako govori o kontinuitetu u nastanku i razvoju kulture sahranjivanja pod humkama na području Podrinja.

NAPOMENE:

- 1 Rekognosciranje obavila ekipa Muzeja istočne Bosne u Tuzli.
- 2 Iskopavanje vodila M. Kosorić.
- 3 M. i D. GARAŠANIN, Zbornik radova narodnog Muzeja, III, 1962, 48 sl. 4.
- 4 M. KOSORIĆ — D. KRSTIĆ, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, IX, 1972. 21, T. VI, 6.
- 5 M. KOSORIĆ, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, IX, 1972., 34.
- 6 GARAŠANIN, nav. delo.
- 7 Z. VINSKI, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, 1958, 1., T. I, VII.
- 8 M. i D. GARAŠANIN, nav. delo.
- 9 M. KOSORIĆ — D. KRSTIĆ, nav. delo, 1972, IX, T. V, 6.
- 10 V. TRBUHOVIĆ, Starinar, 163—180, sl. 22, 31. 1961.
- 11 N. TASIĆ, Praistorija Vojvodine, 1975, Novi Sad, 240—244; sl. 196, V. 150; T. XXIII.
- 12 M. GIRIĆ, Rad Vojvođanskih muzeja, 8, 1959, 191—193, sl. 3.
- 13 F. HOLSTE, Zur Chronologie der südosteuropäischen Depotfunde der Urnenfeldezeit, 1962, T. X, 1.
- 14 B. ČOVIĆ, Glasnik Zemaljskog Muzeja, 1957, 241—255, T.I.
- 15 A. BENAC — B. ČOVIĆ, Glasinac I, st. 34.
- 16 M. KOSORIĆ, nav. delo, IX, 75.
- 17 Ibid, 33.
- 18 M. KOSORIĆ — D. KRSTIĆ, nav. delo.
- 19 M. KOSORIĆ, nav. delo.
- 20 F. FIJALA, GZM, 1896, 2149; 1897, 602, 610.
- 21 M. KOSORIĆ — D. KRSTIĆ, nav. delo.
- 22 VALTROVIĆ, Starinar, 1893, 84.
- 23 Ibid
- 24 M. i D. GARAŠANIN, nav. delo, III 51.

FORSCHUNGSARBEITEN AN DEN PRÄHISTORISCHEN TUMULI IM GEBIET DES MITTLEREN FLUSSTALS DER DRINA (PODRINJE)

Im Juni 1973. wurden Forschungsarbeiten an den Tumuli der Nekropole Lug im Dorf Tegare (Gemeinde Bratunac) ausgeführt. 1. Im Laufe der Arbeit wurden zwei Tumuli: Tumulus I und Tumulus II untersucht.

Im Tumulus I wurden zwei Gräber freigelegt.

Grab 1 hatte eine Grabkonstruktion aus grösseren und kleineren Steinen eingerahmt von einem Kranz aus Steinen, den einige Schichten grober Steine bildeten. Im Grab wurden fragmentierte Reste eines Skeletts in zerfallenen Zustand entdeckt. Von den Beilagen wurden ein Fragment vom Boden und Bauch eines dunkeroten Gefässes, grober Faktur (Bild 2), und ein fragmentiertes bikonisches Gefäss gefunden. Das Gefäss gehört zu den Gefässtypen mit breitem Bauch und niedrigem ringförmigem Fuss. Auf dem Bauch befinden sich warzenartige Ausbuchtungen. Es ist braun und aus ungenügend gereinigter Erde hergestellt. (Bild 1)

Im Grab 2 war eine Urne mit Resten des Leichenbrandes. Die Urne war mit Steinen befestigt, und von oben mit Steinen bedeckt. (Bild 3) Sie hatte die Form eines bikonischen Gefässes mit betonem Bauch, auf dem sich warzenartige Verzierungen befinden sowie einen niedrigen zylindrischen Fuss. Sie ist dunkelfarbig, von ziemlich guter Faktur. Auf dem Hals ist sie mit breiten horizontalen und an den Schultern mit vertikalen Kannelüren ornamentiert. (Bild 3). Nebst Urne wurde als Beilage ein fragmentierter brillenartiger Anhänger entdeckt. (Bild 4)

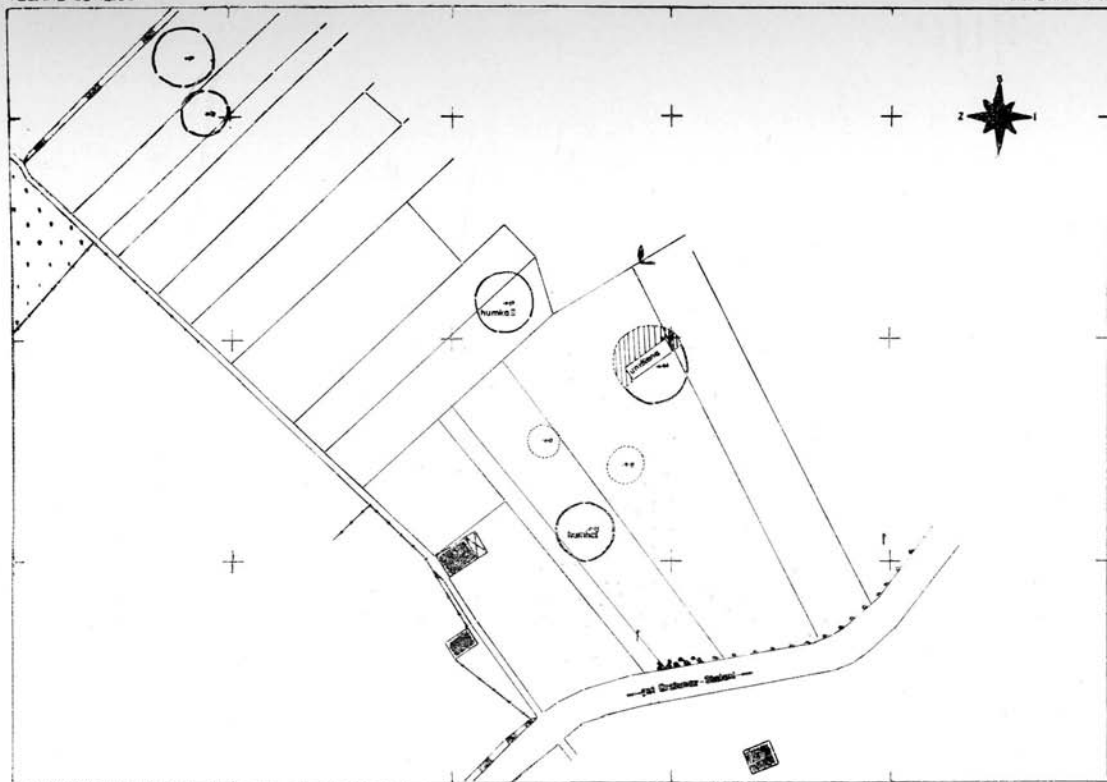
Auf Grund der typologischen Eigenschaften des keramischen Materials kann man die freigelegten Gräber des Tumulus I im Rahmen der mittleren und späten Bronzezeit datieren.

Im Tumulus II wurde ein Grab entdeckt, bei dem die Steinkonstruktion identisch mit der entdeckten Steinkonstruktion ist, die im Grabe 1, Tumulus I gefunden war.

Im Grabe wurden fragmentierte Skelettreste im zerfallenen Zustand konstatiert. Von Beilagen wurden im Grabe nur atypische Fragmente prähistorischer Keramik gefunden.

SITUACIONI PLAN
TEGARE LOK. LUG

SO BRATUNAC

Julij 1973g

M 1:500

SPIN
IZ OBLASTI STANIĆ

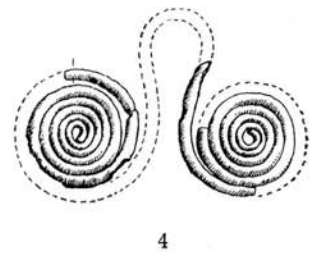
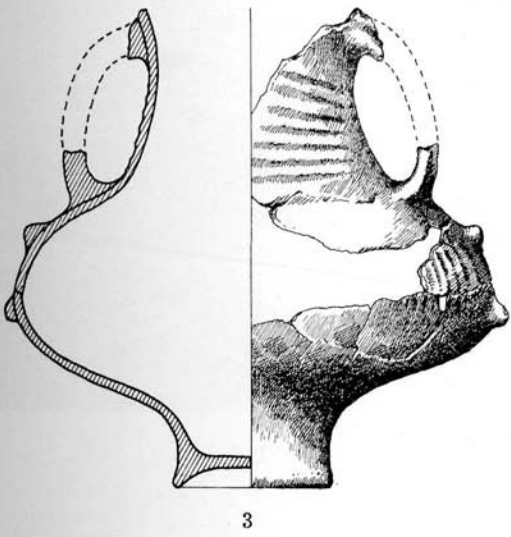
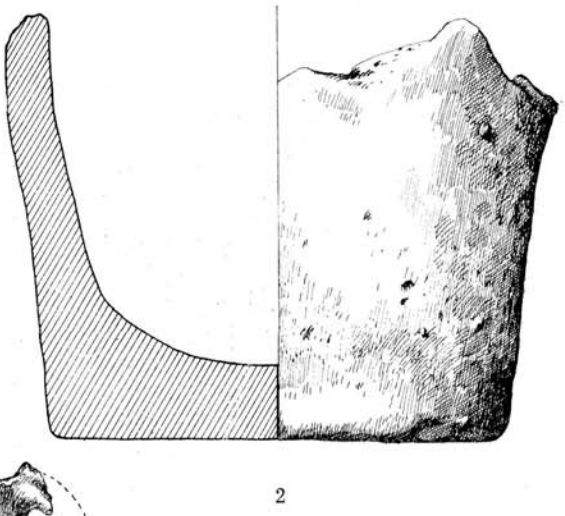
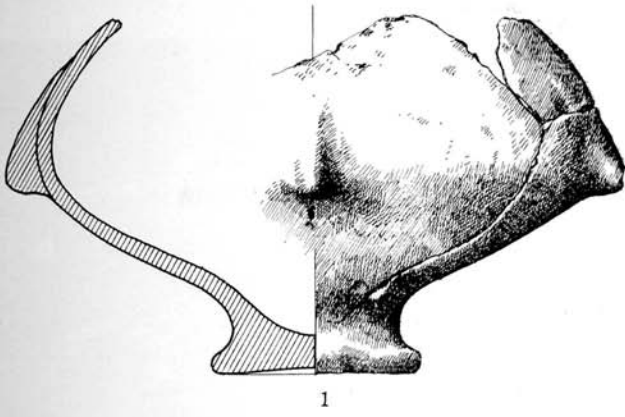
Plan I — Tegare, Lug, situacioni plan nekropole

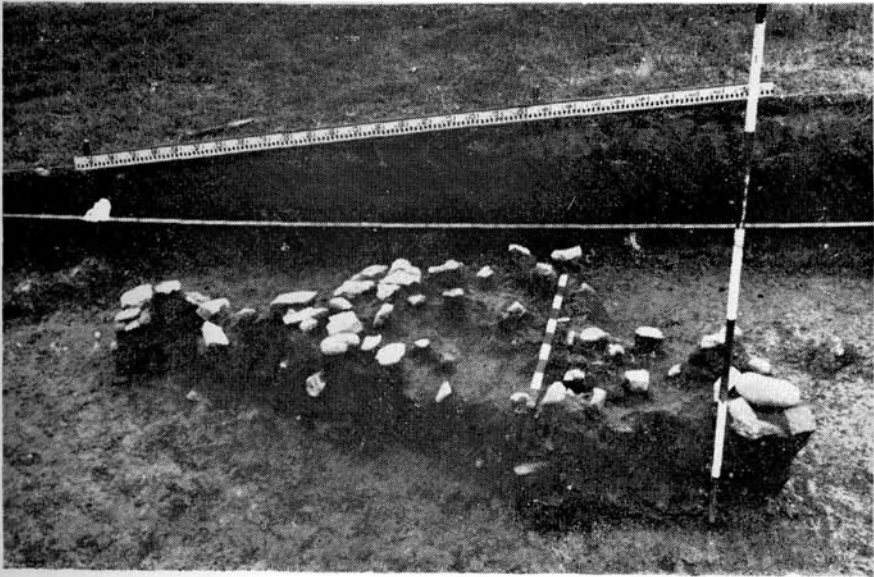

Sl. 1. Tegare, Lug, humka I, grob 1

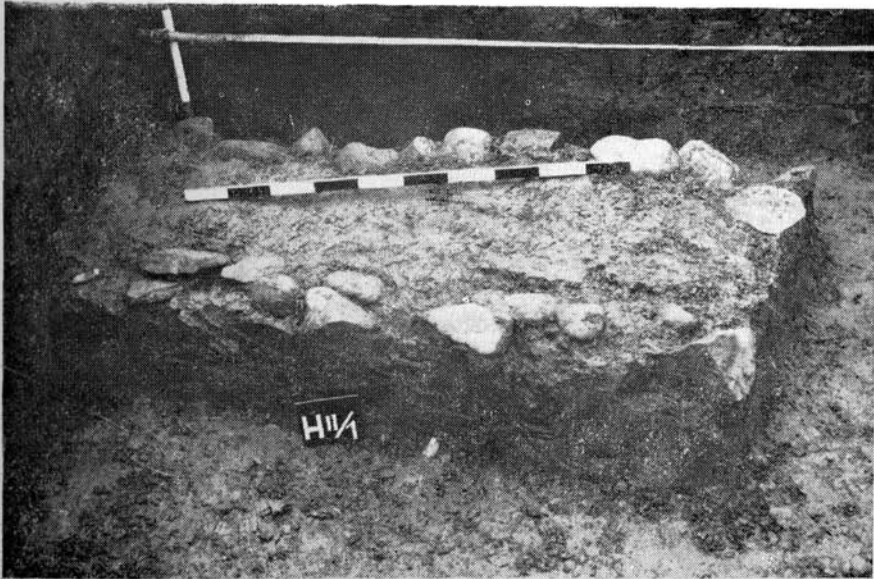

Sl. 2. Tegare, Lug, humka II, grob 2

Sl. 1. Tegare, Lug, humka I, grob 2

Sl. 2. Tegare, Lug, humka II, grob 1